

Ecologisch werkprotocol

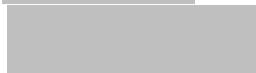

Uitbreiding zandwinning Amerika

Definitief

K3Delta B.V.
Andelst, 23 september 2021

Verantwoording

Titel: : Ecologisch werkprotocol uitbreiding zandwinning Amerika
Projectnummer : E28
Zaaknummer : -
Versie : 1.0
Datum : 23 september 2021

Auteur(s) :
E-mail adres :
Gecontroleerd door :

Contact : K3Delta B.V.
Wanraaij 2
6673 DN Andelst

Postbus 200
6660 AE Elst (Gld)
T
E info@k3.nl
www.k3.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
1.1	Aanleiding en doel.....	2
1.2	Doel van het ecologisch werkplan.....	2
1.3	Projectgebied	3
2	Wettelijk kader	4
2.1	Wet natuurbescherming	4
2.2	Gedragscode.....	4
3	Werkzaamheden.....	7
3.1	Uitvoeringswerkzaamheden	7
3.2	Indicatieve fasering	8
3.4	Partijen en verplichtingen	10
4	Werkplan.....	12
4.1	Beschermde soorten	12
4.2	Gevoelige perioden	13
4.3	Fasering activiteiten	13
4.4	Werkwijze vanuit de zorgplicht	13
4.5	Gerichte maatregelen per soort(groep).....	14
5	Bronnen	19

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Nabij de provinciegrens van Groningen, Friesland en Drenthe, ten noordwesten van het buurtschap Een, ligt de actieve zandwinplas Amerika, welke al circa 40 jaar een centrale zandwinningsplaats voor ophoogzand is. Het zand vormt een stabiele basis als fundering voor onder andere wegen en huizen, en wordt daarnaast ook gebruikt bij de aanleg van sportvelden en paardenbakken in de regio.

K3Delta B.V. (Delgromij), hierna te noemen K3, is eigenaar en exploitant van zandwinplas Amerika. Met de operationele zandwinning op deze locatie voorziet K3 in de regionale vraag naar ophoogzand met een gemiddelde jaarlijkse afzet van circa 100.000 - 150.000 m³. Op dit moment heeft K3 al te maken met een toenemende vraag tot circa 200.000 m³ per jaar. Ook voor de komende jaren wordt - mede gelet op de crisis op de woningsmarkt - minimaal eenzelfde vraag naar ophoogzand verwacht. Daarnaast loopt het aantal zandwinningen in de regio af, waardoor er (lokaal) schaarste aan bouwgrondstoffen (waaronder ophoogzand) dreigt te ontstaan. Om ook in de toekomst te kunnen voorzien in de regionale vraag naar ophoogzand, wil K3 de zandwinning uitbreiden om aan de behoefte aan ophoogzand te kunnen voldoen.

Daarom heeft K3 het plan opgevat om de bestaande plas in (zuid)westelijke richting uit te breiden. Gelijktijdig met de uitbreiding van de zandwinning wordt ingezet op de realisatie van natuurvriendelijke oevers, natuurontwikkeling, landschappelijke inpassing (aanplant van bomen en struiken), het verbeteren van de recreatieve mogelijkheden en toegankelijkheid (extensief). Op hoofdlijnen ziet het ontwerp toe op een uitbreiding van het wateroppervlak met circa 30 hectare, de zuidelijke 10 hectare wordt ingericht als natuur.

Voor het project is een natuurtoets opgesteld ten behoeve van de MER-procedure en het aanvragen van een vergunning in het kader van de Wet natuurbescherming. Uit de natuurtoets is gebleken dat er geen ontheffing hoeft te worden aangevraagd voor beschermde soorten. Vanuit de algemene zorgplicht wordt voor de uitvoering voor enkele (beschermde) soorten / soortgroepen wel aandacht gevraagd voor mitigerende maatregelen. Deze maatregelen zijn uitgewerkt in voorliggend ecologisch werkprotocol.

1.2 Doel van het ecologisch werkplan

Het ecologisch werkprotocol heeft betrekking op het uitvoeren van mitigerende maatregelen om negatieve effecten op beschermde diersoorten te voorkomen of te beperken. De aanwezigheid van onder de Wet natuurbescherming beschermde planten kon op voorhand worden uitgesloten en komen in dit werkprotocol dan ook niet aan de orde.

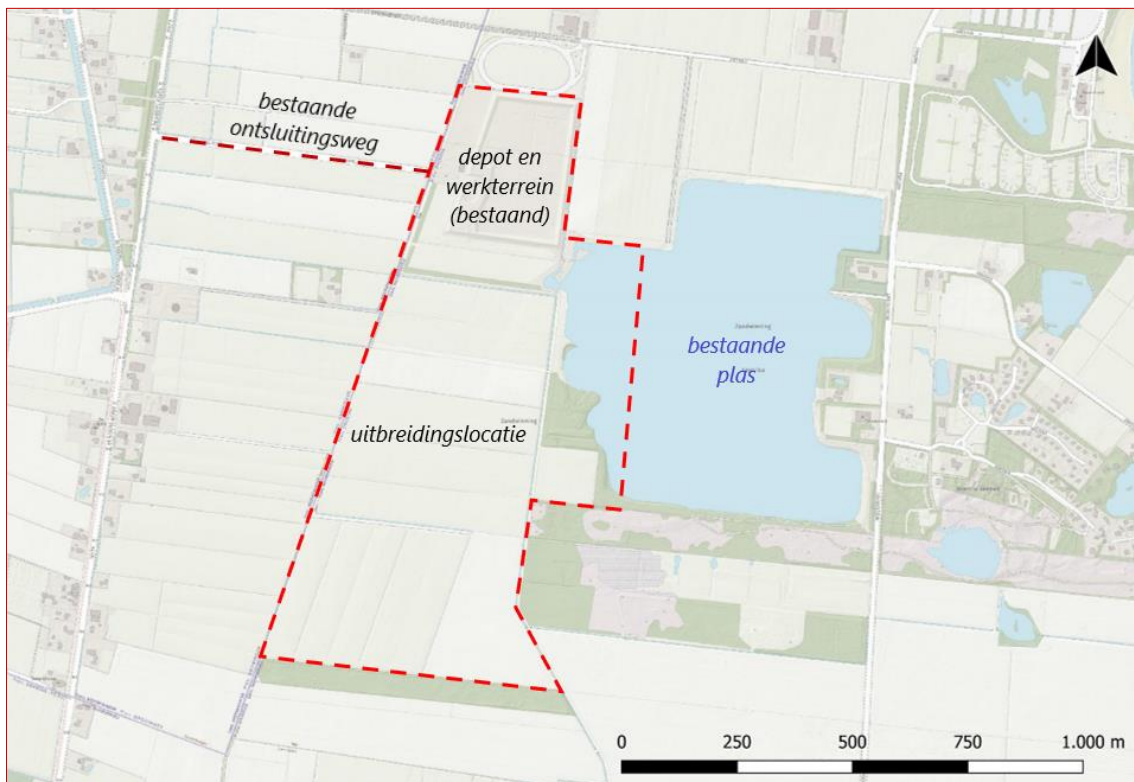
Met het werkprotocol moet gegarandeerd worden dat de functionaliteit van het leefgebied van beschermde dieren behouden blijft. Het werkprotocol heeft betrekking op de werkzaamheden die telkens terugkerend per fase worden uitgevoerd. Onderdeel van het werkplan is de controle tijdens de uitvoering op het effect van de maatregelen. In dit protocol staat omschreven:

- in welke periode gewerkt dient te worden;
- welke maatregelen genomen moeten worden;
- wanneer begeleiding door een ecologisch deskundige nodig is.

1.3 Projectgebied

Het uitbreidingsgebied ligt ten (zuid)westen van de bestaande plas (zie Figuur 1). Deze percelen hebben gezamenlijk een oppervlakte van circa 40 hectare. Het benodigde activiteitengebied is groter en omvat naast de uitbreidingslocatie ook de aansluiting op de bestaande plas en het huidige werkterrein (incl. bestaande zanddepot en toegangsweg). Het uitbreidingsgebied bestaat uit intensief agrarisch gebruikte percelen.

De natuurwaarden van de uitbreidingslocatie zijn door het intensieve agrarisch gebruik beperkt. Doordat deze percelen gefaseerd uit gebruik worden genomen, wordt (nieuw)vestiging van beschermde soorten voorafgaand aan de uitvoering zoveel mogelijk voorkomen. Als onderdeel van de uitbreiding wordt een bestaande watergang verlegd (dempen en graven), zodat het regionale watersysteem tijdens en na de uitvoering blijft functioneren. Ook worden enkele waterhuishoudkundige constructies (stuw, duikers, etc.) verplaatst.

Figuur 1 Het activiteitengebied waarop dit ecologisch werkprotocol betrekking heeft.

2 Wettelijk kader

2.1 Wet natuurbescherming

Met de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming op 1 januari 2017 is het één en ander veranderd ten opzichte van de Flora- en faunawet. Zo zijn enkele soorten, die onder de Flora- en faunawet zwaarder zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming niet langer wettelijk beschermd. Het betreft soorten zoals kleine modderkruiper, bittervoorn en rivierdonderpad en veel plantensoorten. De nieuwe wet biedt daarnaast bescherming aan enkele soorten die onder de Flora- en faunawet nog niet beschermd waren. Dit betreft met name enkele planten- en insectensoorten.

De huidige gedragscodes blijven met de nieuwe wet van toepassing totdat deze zijn gewijzigd/aangepast aan de Wet natuurbescherming. De gedragscode 'Zorgvuldig winnen' waaronder de werkzaamheden normaliter uitgevoerd zouden worden, is verlopen. Er wordt momenteel in opdracht van de branchevereniging gewerkt aan een actualisatie van de gedragscode. Zo lang deze gedragscode niet formeel is goedgekeurd, kan hier voor de werkzaamheden geen gebruik van worden gemaakt. Het projectspecifieke ecologisch werkprotocol vervangt in feite de gedragscode, waarmee invulling kan worden gegeven aan de algemene zorgplicht.

Zorgplicht

De wetgever schrijft ten aanzien van de *algemene zorgplicht* geen specifieke maatregelen voor en laat een grote verantwoordelijkheid bij de initiatiefnemers van een project. Voor initiatiefnemers komt de algemene zorgplicht op het volgende neer:

- de initiatiefnemer besteedt zorg aan de instandhouding van soorten en hun leefgebieden (biodiversiteit);
- de initiatiefnemer zorgt ervoor dat op hoofdlijnen bekend is waar zich in het werkgebied bijzondere soorten en plekken met bijzondere natuurwaarden bevinden (regelmatige inventarisaties);
- de activiteiten waarvan kan worden vermoed dat deze nadelig zijn voor in het wild levende dieren en planten worden zoveel mogelijk nagelaten;
- tijdens het uitvoeren van activiteiten worden in redelijkheid maatregelen genomen om te voorkomen dat planten en dieren onnodig worden gedood of beschadigd.

In de praktijk zijn bovenstaande uitgangspunten niet altijd haalbaar. Voor onbeschermden en minder beschermde soorten zal de initiatiefnemer hier niet op worden afgerekend, tenzij sprake is van opzettelijk onnodig handelen en een duidelijk gebrek aan voorzorgsmaatregelen.

2.2 Gedragscode

De operationele zandwinning werd uitgevoerd onder de voorheen ministerieel goedgekeurde gedragscode 'Zorgvuldig winnen', zoals opgesteld door de Federatie van Oppervlaktedelfstoffen Winnende Industrieën (FODI). Deze gedragscode is inmiddels verlopen. De brancheorganisatie Cascade werkt momenteel aan een actualisatie en verlenging van de gedragscode.

Met deze gedragscode werd invulling gegeven aan de algemene zorgplicht om schade aan vrij levende planten en diersoorten te voorkomen. Door te werken volgens de gedragscode werd waar

mogelijk voorkomen dat schade optreedt aan wettelijk beschermde planten en dieren. Dit project-specifieke ecologische werkprotocol vervangt de gedragscode, waarbij wel de systematiek van de gedragscode wordt gevolgd (zie onderstaande kopje).

Door aantoonbaar te werken volgens dit ecologisch werkprotocol kan de uitvoerende partij aanspraak maken op een vrijstelling van de verbodsbepalingen voor beschermde soorten. Het biedt echter geen vrijstelling voor de strikt beschermde soorten. Voor strikt beschermde soorten geldt dat - indien deze worden aangetroffen - dat een ontheffing moet worden aangevraagd.

Systematiek gedragscode

De gedragscode 'Zorgvuldig winnen' is opgebouwd uit afzonderlijke protocollen voor de voorbereidingsfase en de uitvoeringsfase:

- Het 'protocol voorbereidingsfase' beschrijft de stappen die tijdens de planvoorbereiding genomen moeten worden. Kern is een inventariserend natuuronderzoek en het vooraf opstellen van een ecologisch werkplan.
- Het 'protocol ontgrondingsfase' beschrijft de stappen die bij de uitvoering van vergunde ontgrondingen genomen moeten worden om schade aan beschermde soorten zoveel mogelijk te vermijden. Kern van dit protocol is het uitvoeren van het ecologisch protocol (waar nodig jaarlijks actualiseren) en het periodiek monitoren van de ontwikkelingen ('vinger aan de pols').

Centraal in de gedragscode staat het opstellen van een 'ecologisch werkprotocol'. Dit ecologisch werkprotocol dient voor elk afzonderlijk project opgesteld te worden omdat de specifieke ecologische omstandigheden en de specifieke soorten die in het geding (kunnen) zijn per locatie verschillen.

De maatregelen die in het ecologisch werkprotocol worden opgenomen, zijn in de gedragscode beschreven in een maatregelenmatrix. In deze matrix is aangegeven welke maatregelen minstens genomen moeten worden, indien een bepaalde beschermde soort of soortengroep aanwezig is of zou kunnen zijn en schade zal (kunnen) ondervinden als gevolg van het project. Het ecologische werkprotocol moet worden samengesteld met maatregelen uit deze matrix en/of maatregelen die minstens gelijkwaardig zijn aan de maatregelen die in de matrix zijn opgenomen.

In het hoofdstuk 'organisatie en communicatie' beschrijft de gedragscode tenslotte een aantal organisatorische en communicatieve gedragsregels. Essentieel daarin zijn de volgende afspraken:

- er wordt een zorgvuldige documentatie opgezet, opdat te allen tijde aantoonbaar is dat een project ook daadwerkelijk conform de ecologisch werkprotocol wordt uitgevoerd;
- de initiatiefnemer van een project draagt zelf verantwoordelijkheid voor het naleven van de protocollen.

Stap A

Het **inventariserend natuuronderzoek** is in 2021 uitgevoerd door Witteveen en Bos in opdracht van K3. Om een 'vinger aan de pols' te houden met betrekking tot de (nieuw)vestiging van beschermde soorten wordt periodiek een veldbezoek / inventarisatie uitgevoerd.

Stap B

De **checklist te beschermen soorten** is vastgelegd in hoofdstuk 4 van voorliggend ecologisch werkprotocol. Op de lijst zijn opgenomen de broedvogels, vogels met een vast rust- of verblijfplaats en alle diersoorten van tabel twee en drie van de voorheen geldende Flora- en faunawet die (in de omgeving van het projectgebied) zijn waargenomen/vastgesteld. Aan de lijst zijn enkele beschermde diersoorten en plantensoorten toegevoegd waarvan het denkbaar is dat deze soorten zich gedurende de verdere uitvoering van het project kunnen vestigen en die in dat geval schade zouden kunnen ondervinden.

Stap C

Het **ecologisch werkprotocol** betreft het voorliggende document. Het werkprotocol beschrijft de te nemen maatregelen om verstoring of andere schade aan planten en dieren in het algemeen, maar in het bijzonder de beschermde soorten vermeld op de checklist te voorkomen.

Stap D

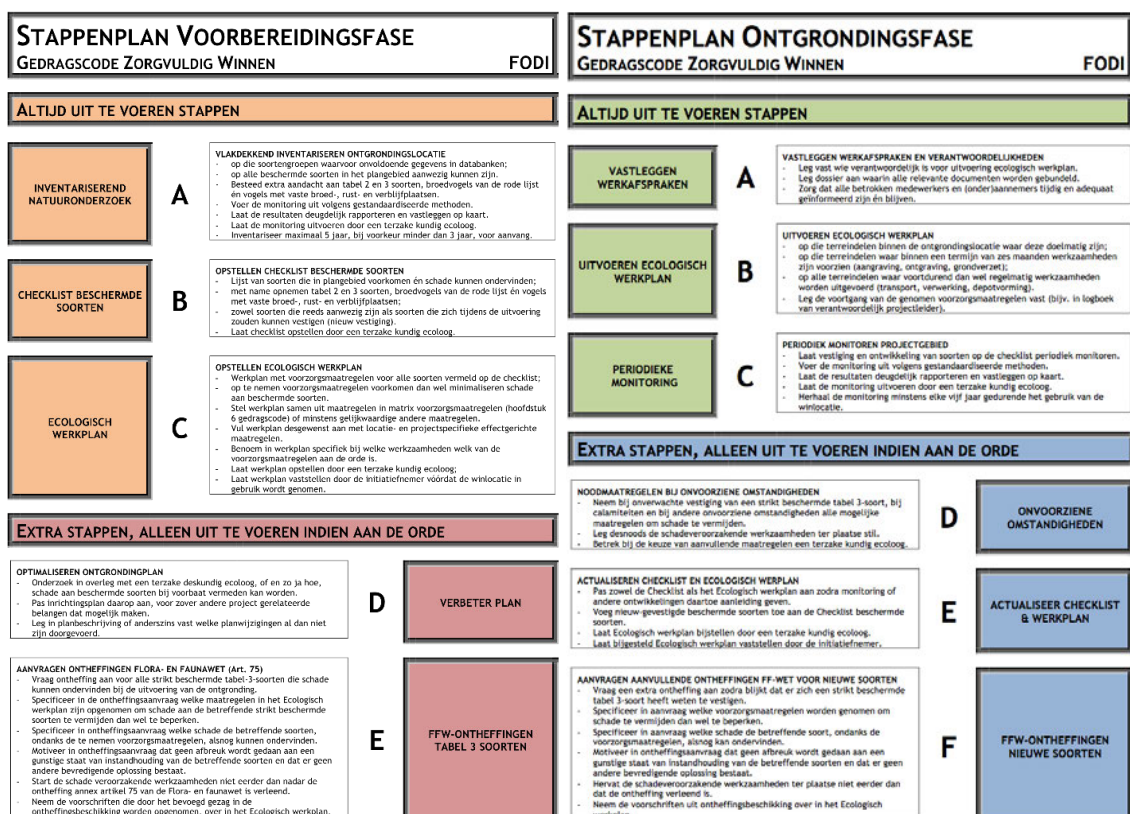
De **planoptimalisatie** heeft zijn beslag gekregen in het ontwerptraject naar een definitief ontwerp. Het voorkomen van schade aan reeds aanwezige waardevolle natuur was van begin af aan een belangrijk uitgangspunt.

Stap E

Uit de door Witteveen en Bos uitgevoerde natuurtoets is gebleken dat het **aanvragen van een ontheffing** niet aan de orde is. Indien uit periodieke veldbezoeken / inventarisaties blijkt dat (strikt) beschermde diersoorten zich in het gebied hebben gevestigd, dan moet een ontheffing worden aangevraagd.

Voor de zwaardere en strikt beschermde soorten is de initiatiefnemer niet alleen verplicht om de algemene zorgplicht in te bouwen in zijn werkwijze; juist voor deze categorieën moeten overtredingen van de verbodsbepalingen worden voorkomen via een aangepaste werkwijze of vanuit de ontheffing geldende voorschriften om via een ecologisch werkprotocol te handelen.

Het voorkomen van schade en zorgvuldig werken staat in dit ecologisch werkplan centraal.

Figuur 2 De stappen uit de gedragscode 'Zorgvuldig winnen' die in het ecologisch werkprotocol zijn opgenomen.

3 Werkzaamheden

3.1 Uitvoeringswerkzaamheden

Het project ziet toe op een uitbreiding van de bestaande zandwinplas in (zuid)westelijke richting (zie Figuur 3). In lijn met de bestaande rechthoekige structuren in de omgeving wordt hierop met de vorm van de plas aangesloten. De nieuwe plas wordt overeenkomstig de bestaande plas circa 20 meter diep met natuurvriendelijke taluds (onderin 1 : 4,5 en bovenin variabel 1 : 7 / 1 : 10). Door de nieuwe plas op twee plekken met de bestaande plas te verbinden, ontstaan twee beboste eilanden. Hier ontstaan rustige omstandigheden, waardoor geschikt broedgebied voor roofvogels kan ontstaan. Voor het droog ontgraven van de bovengrond en de leem wordt een hydraulische graafmachine ingezet. Het natte grondverzet wordt met een zandzuiger uitgevoerd. Het zand wordt via drijvende persleidingen in het bestaande zanddepot gespoten. Via bezinkkisten wordt het zand hier ontwaterd. In het depot zorgt een shovel voor de belading van vrachtwagens voor toepassingen elders.

Aan de zuidzijde wordt een gedeelte van circa 10 hectare als natuur ingericht door de voedselrijke bovengrond en een deel van de leem te verwijderen. Hier kan zich afhankelijk van de diepte en de vochttoestand vochtige tot droge heide ontwikkelen. Zowel het natuurgebied als de plas krijgt een besloten karakter door de inplant van houtwallen (bomen en struwelen). In samenwerking met de gemeente Noordenveld is hiervoor een beplantingsplan opgesteld.

Voorafgaand aan de werkzaamheden wordt een bestaande watergang met bijbehorende kunstwerken omgelegd, zodat het regionale watersysteem ook tijdens en na de werkzaamheden blijft functioneren. Het werk wordt uitgevoerd met een hydraulische graafmachine. Parallel aan deze watergang wordt een gecombineerd schouw- / recreatiepad uitgemaaid. Dit zijn werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud, zoals deze ook voor de bestaande watergang worden uitgevoerd.

Figuur 3 Het verbeeldend ontwerp voor de uitbreiding van zandwinning Amerika.

3.2 Indicatieve fasering

De winning wordt globaal vanaf het bestaande zanddepot in zuidelijke richting uitgevoerd, waarbij fasegewijs telkens het droge en natte grondverzet met respectievelijk een hydraulische graafmachine en zandzuiger elkaar opvolgen. Voorafgaand aan de uitvoering wordt een tijdelijk alternatief tracé van de watergang gerealiseerd. Zo kan het agrarisch gebruik op de percelen die nog niet in bewerking zijn, voorlopig worden voortgezet.

Fase 1 strekt zich uit over een oppervlakte van ruim 9 hectare. De winning in deze fase duurt naar verwachting zo'n 4-5 jaar. Nadat deze fase is afgerond, wordt het definitieve tracé van de watergang gerealiseerd. Dit betreft het tracé rondom het projectgebied, zoals is afgebeeld in Figuur 3. De indicatieve fasering is ruimtelijke weergegeven in Figuur 4

Fase 2 en 3 hebben een vergelijkbaar oppervlak en eenzelfde uitvoeringsduur. Als onderdeel van fase 3 wordt de zuidelijke aantakking op de bestaande zandwinplas gerealiseerd. Op dat moment wordt aan de zuidzijde ook een geschikt uitgangssituatie voor natuurontwikkeling gecreëerd door de voedselrijke bovengrond en een deel van het leempakket te ontgraven. Het zand onder het huidige zanddepot wordt pas aan het einde van het project ontgraven. Eerder is niet wenselijk, omdat dan het depot ontmanteld zou moeten worden.

De landschappelijke inpassing (aanplant van bomen en struiken) wordt zoveel mogelijk parallel met de werkzaamheden uitgevoerd, zodat dit gelijk vanaf het begin gestalte krijgt. Het project wordt uitgevoerd in een periode van maximaal 15 jaar.

Fase	Werkzaamheden
Fase 1, ca. 4 - 5 jaar	Tijdelijke watergang aanleggen Deel bestaande watergang dempen Afroven fase 1 Zuigen
Fase 2, ca. 4 - 5 jaar	Definitieve watergang aanleggen Deel bestaande watergang dempen Afroven fase 2 Zuigen
Fase 3a, a. 4 - 5 jaar	Afroven fase 3 Zuigen
Fase 3b, ca. 1 - 3 jaar	Realiseren natuurontwikkeling zuidzijde Realiseren zuidelijke aantakking op bestaande plas Ontmanteling van bestaande depot / Zuigen laatste deel vigerende ontgrondingsvergunning (onder het huidige depot)

Figuur 4. Indicatieve fasering van de uitvoering.

3.4 Partijen en verplichtingen

De uitvoering van het ecologisch werkprotocol moet professioneel en zorgvuldig plaatsvinden. Het werkplan biedt alleen recht op vrijstellingen van de Wet natuurbescherming indien het project aantoonbaar wordt uitgevoerd conform de het document. De initiatiefnemer is zelf verantwoordelijk voor het naleven van het ecologisch werkprotocol.

Borging binnen K3

De verantwoordelijke projectleider van K3 ziet toe op een adequate uitvoering van het ecologisch werkprotocol en dient bekend te zijn met de gedragscode 'Zorgvuldig winnen' (actualisatie) en de projectrelevante documenten die daaruit voortvloeien.

De maatregelen die het ecologisch werkprotocol voorschrijft worden, tenzij anders bepaald, uitgevoerd door een ter zake kundige medewerker die bewezen vaardigheden bezit om de aanwezigheid van de betreffende te beschermen soorten te herkennen. Alle betrokken medewerkers, in te huren aannemers en hun personeel worden tijdig en adequaat geïnformeerd over de strekking van het ecologisch werkprotocol.

De voorzorgsmaatregelen worden genomen op die terreindelen binnen de ontgrondingslocatie waar deze doelmatig zijn. Daaronder vallen in ieder geval die terreindelen waar binnen een termijn van zes maanden werkzaamheden zijn voorzien (aangraving, ontgraving, grondverzet) en alle terreindelen waar voortdurend dan wel regelmatig werkzaamheden worden uitgevoerd (transport, verwerking, depotvorming).

Verslaglegging

De verantwoordelijke projectleider legt de voortgang van de genomen maatregelen, ontwikkelingen in het terrein en onvoorziene omstandigheden vast in een logboek en legt een ecologisch dossier aan waarin alle relevante documenten worden gebundeld. In dit dossier worden tenminste opgenomen: de natuurtoets (Witteveen en Bos, 2021), het ecologisch werkprotocol en de diverse verslagen van ecologische terreininspecties en actualiserende veldbezoeken. Het dossier is permanent en direct beschikbaar voor betrokken medewerkers, in te huren medewerkers, hun personeel en de inspecteurs van het bevoegd gezag.

Begeleiding

De werkvoorbereiding en uitvoering van het project wordt begeleid door een ter zake deskundig ecooloog. De ecooloog inspecteert de adequate uitvoering van de voorzorgsmaatregelen en heeft de bevoegdheid bindende adviezen te geven aan de verantwoordelijke projectleider.

Onder een 'ter zake deskundig ecooloog' verstaat het Ministerie van EZ (en daarmee de gedragscode) iemand die op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt de (Nederlandse) ecologie en/of als ecooloog werkzaam is of zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierenvereniging, RAVON, Vogelbescherming Nederland, De Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNB, NJN, JNM, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON).

Onvoorziene omstandigheden

Indien zich onverwachte omstandigheden of calamiteiten voordoen waarin het ecologisch werkprotocol niet voorziet, dan neemt de verantwoordelijke projectleider alle noodzakelijke maatregelen die nodig zijn om schade te voorkomen.

Indien sprake kan zijn van schade aan strikt beschermde soorten wordt, bij onzekerheid over de doeltreffendheid van de te nemen (voorzorgs)maatregelen, het werk ter plaatse stilgelegd. Bij het opstellen van het pakket aanvullende maatregelen wordt een ter zake deskundig ecooloog betrokken. Er wordt een ontheffing aangevraagd, indien schade aan (het leefgebied van) beschermde soorten niet op voorhand kan worden uitgesloten. Vanuit de natuurtoets is hiertoe momenteel geen aanleiding.

4 Werkplan

4.1 Beschermde soorten

In de natuurtoets (Witteveen en Bos, 2021) staat benoemd dat te allen tijde de algemene zorgplicht geldt. De zorgplicht houdt in dat werkzaamheden die nadelig kunnen zijn voor dieren en planten, in redelijkheid zoveel mogelijk worden nagelaten of dat maatregelen worden genomen om onnodige schade aan dieren en planten te voorkomen. Deze maatregelen zijn uitgewerkt in het ecologisch werkprotocol. In Tabel 4.1 zijn de soortgroepen / soorten weergegeven waarvoor het ecologisch werkprotocol is opgesteld. Voor de zwaarder en strikt beschermde soorten (dikgedrukt) moet een overtreding van de Wet natuurbescherming worden voorkomen via een aangepaste werkwijze. Voor de overige soorten die genoemd zijn, geldt op grond van de algemene zorgplicht dat er zorgvuldig gehandeld moet worden.

Tabel 4.1 Soortgroepen en soorten die centraal staan in het werkplan.

Soortgroep / soorten	Mogelijk effect	Mitigatie
<i>Amfibieën</i> Bruine kikker, gewone pad, kleine watersalamander	Verwonding en aantasting verblijfplaats	Werkwijze conform protocol
Heikikker en poelkikker		Periodieke inspectie op voorkomen (met name aan zuidoostzijde)
<i>Grondgebonden zoogdieren</i> (muisachtigen)	Verwonding en aantasting verblijfplaats	Werkwijze conform protocol
<i>Reptielen</i> Levendbarende hagedis	Verwonding en aantasting leefgebied	Periodieke inspectie op voorkomen (met name aan zuidoostzijde)
<i>Vissen</i>	Verwonding en aantasting leefgebied	Werkwijze conform protocol
Vleermuizen	Aantasting foerageergebied	Werkwijze conform protocol
Vogelsoorten met een jaar-rond beschermde nestplaats	Verstoring en aantasting verblijfplaats	Werkwijze conform protocol
<i>Broedvogels algemeen</i>	Verstoring en aantasting verblijfplaats	Uitvoering buiten broedseizoen of voorkomen broedgevallen door korthouden vegetatie

4.2 Gevoelige perioden

Elke diergroep heeft zijn eigen gevoelige periode, meestal betreft het de periode van voortplanting en winterrust. De werkzaamheden worden bij voorkeur buiten deze gevoelige periode uitgevoerd of voor deze periode aangevangen. In onderstaande tabel is per soortgroep die in het plangebied aanwezig zou kunnen zijn, de gevoelige periode aangegeven.

Soort(groep)	Gevoelige periode	Toelichting
<i>Amfibieën</i>	Februari / maart - begin augustus	Voortplanting
<i>Grondgebonden zoogdieren</i>	Maart - augustus	Voortplanting
<i>Reptielen</i>	Maart - oktober	Actieve periode (waaronder voortplanting)
<i>Vissen</i>	Maart - augustus	Voortplanting
<i>Vleermuizen</i>	Maart / half april – half oktober / september*	Buiten winterrust
<i>Vogels</i>	Half maart - half augustus	Broedseizoen

- * In de natuurtoets (Witteveen en Bos, 2021) is geconcludeerd dat er geen geschikte zomer- en winterverblijven voor vleermuizen in het projectgebied aanwezig zijn. Algemene vleermuissoorten zoals laatvlieger en gewone dwergvleermuis kunnen de omliggende (jonge) houtwallen, bosschages en de begroeide oevers van de bestaande plas wel gebruiken als migratieroute en/of foerageergebied. Daarom is de periode buiten de winterslaap voor dit project als gevoelige periode gedefinieerd.

4.3 Fasering activiteiten

De werkzaamheden voor fase 1 zijn gepland voor de komende jaren.

4.4 Werkwijze vanuit de zorgplicht

Vanuit de algemene zorgplicht gelden onderstaande algemene richtlijnen ten aanzien van inspectie en werkwijze.

4.4.1 Inspectie

- Direct voorafgaand aan de (her)start van het werk zal door de ecologisch begeleider (of een terzake deskundig ecooloog) een algehele inspectie (schouw) uitgevoerd worden op de terreinge-deelten waar werkzaamheden plaatsvinden.
- De eventueel nog aanwezige beschermde soorten dienen door de ecologisch begeleider (of een terzake deskundig ecooloog) met behulp van de aannemer verplaatst te worden of er moet een goede vluchtmogelijkheid worden geboden.
- Indien de werkzaamheden rondom het broedseizoen worden uitgevoerd, zal het werkgebied voorafgaand aan de werkzaamheden door de ecologisch begeleider (of een terzake deskundig

ecoloog) worden gecontroleerd op de aanwezigheid van broedvogels en nesten. Dit wordt zo nodig herhaald.

4.4.2 Algemene verplichtingen

- Vanuit de algemene zorgplicht tijdens de werkzaamheden dient de aannemer te letten op aanwezigheid van beschermde planten en dieren. Bij het aantreffen van beschermde planten en dieren moet voorkomen worden dat deze worden gedood, verwond of onnodig worden aangetaast.
- Wanneer werkzaamheden toch uitgevoerd moeten worden op een plek met beschermde soorten, maatregelen nemen door de aannemer of, in overleg met de directie, naar een andere oplossing voor de werkzaamheden zoeken.
- Bij grondwerkzaamheden (ontgraven van grond, dempingen en ophogingen) één kant op werken, zodat dieren de werkzaamheden kunnen ontvluchten.
- Het aantal werkpaden en de breedte van de paden zo beperkt mogelijk houden.
- Dieren die tijdens de werkzaamheden worden aangetroffen en niet uit zichzelf vluchten op zorgvuldige wijze vangen en verplaatsen naar een vergelijkbaar gebied in de omgeving (ecologisch begeleider).
- Hanteren van een continue werkrichting bij het vergraven en dempen van wateren. Door het aanbieden van een ontsnappingsmogelijkheid wordt insluiten van vis en ander waterleven vermeden.
- Verlichting wordt uitsluitend gebruikt indien dit noodzakelijk is voor het veilig kunnen verrichten van de werkzaamheden en dient beperkt te worden tot het strikt noodzakelijke. De verlichting wordt zodanig opgesteld, afgesteld en ingericht en naar buiten toe afgeschermd, dat lichtstraling door direct licht buiten de locatie waar dat nodig is voor het verrichten van werkzaamheden wordt voorkomen.
- De werkzaamheden vinden uitsluitend overdag plaats tussen 7.00 en 19.00 uur.

4.5 Gerichte maatregelen per soort(groep)

Voor een aantal soorten zijn gerichte maatregelen nodig om schadelijke effecten te mitigeren.

4.5.1 Amfibieën

Het nemen van voorzorgsmaatregelen is doelmatig op potentiële voortplantingslocaties. Ter plekke van de te dempen watergang en poelen die tijdens de werkzaamheden ontstaan, zijn maatregelen nodig om schade te voorkomen en het voortplantingssucces van amfibieën te verzekeren.

- Voorkomen dat gedurende het voorplantingsseizoen binnen het werkgebied poelen ontstaan c.q. aanwezig zijn die als voortplantingswater van amfibieën kunnen dienen.
- Uitvoeren terreininspectie van het werkgebied minder dan een maand voorafgaand aan de (her)start van de werkzaamheden. Vastleggen van eventuele voortplantingswateren op kaart en zo nodig in het terrein markeren.
- Werkzaamheden ter plaatse van voortplantingswateren uitstellen tot buiten het voortplantingsseizoen.
- Werkzaamheden pas uitvoeren nadat met zekerheid is vastgesteld dat de poelen verlaten zijn.
- Voorkomen van droogval van voortplantingswateren van amfibieën als gevolg van bronbemaaling en/of andere activiteiten tijdens het voortplantingsseizoen.
- Voorkomen van lozing van (opgepompt) water op voortplantingswateren van amfibieën. Zowel de waterstand als de waterkwaliteit mag niet nadelig beïnvloed worden.
- Er moet rekening gehouden worden met de kwetsbare periode van voortplanting. In de regel loopt deze periode voor de voortplanting van maart tot augustus. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kan deze periode langer dan wel korter zijn.
- Het vangen en verjagen van amfibieën dient te gebeuren onder begeleiding van een deskundige op het gebied van herpetofauna.

Maatregel	Periode
<u>Voorkomen voortplanting op te vergraven terreinen</u> In winterperiode voorafgaand aan werkzaamheden voor 1 maart egaliseren bodem en dempen potentiële voortplantingslocaties ter plaatse van in navolgende voorjaar aan te graven terreindelen	Uitvoeren in winter voor 1 maart.
<u>Uitvoeren terreininspectie</u> Markeren in het terrein en vastleggen op kaart van (potentiële) voortplantingslocaties. Uitvoeren binnen een maand voorafgaand aan de start van de werkzaamheden. Voor delen van fase 3 a kan de incidentele aanwezigheid van heikikker en poelkikker* niet op voorhand worden uitgesloten. Op basis van periodieke inspecties wordt een 'vinger aan de pols' gehouden of deze soorten in het gebied voorkomen.	In voortplantingsseizoen (maart t/m juli). Eind februari tot begin april (heikikker) Mei - juli (poelkikker)
<u>Uitstellen werkzaamheden bij voortplantingspoelen</u> Aanhouden van een afstand van 10 meter tot gemarkeerde voortplantingslocaties. Uitstellen van werkzaamheden ter plaatse tot met zekerheid door ter zake deskundig ecooloog is vastgesteld dat de poel is verlaten.	In voortplantingsseizoen (maart t/m juli).

* Indien deze soorten worden aangetroffen, dan moet mogelijk een ontheffing worden aangevraagd.

4.5.2 Grondgebonden zoogdieren

In de omgeving van het projectgebied zijn waarnemingen bekend van enkele algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren zoals ree, egel, haas en konijn. Voor deze soorten gelden vrijstellingen, waardoor met algemene maatregelen (gefaseerd en in één richting werken) voldaan kan worden aan de zorgplicht.

Bij recent natuuronderzoek (Witteveen en Bos, 2021) zijn in het projectgebied geen sporen van dassen aangetroffen. Op basis van de NDFF is het voorkomen van de das echter wel bekend. Doordat de bosschages aan de westzijde van de plas potentieel geschikt zijn als verblijfplaats, is een periodieke inspectie nodig. Dit geldt met name voor fase 3 a, waarin een waterverbinding met de huidige plas wordt gerealiseerd.

Maatregel	Periode
<u>Uitvoeren terreininspectie</u> Periodieke inspectie voor eventuele vestiging van das (vaste rust- en verblijfplaatsen), met name voorafgaand aan het opstarten van fase 3 a.	Jaarrond (optimale periode voor sporen is september t/m mei)

4.5.3 Reptielen

De adder, ringslang en levendbarende hagedis komen voor in het (vochtige)heideterrein aan de zuidzijde van de bestaande plas. Behoudens de plaatsing van een alternatief regelwerk voor de waterhuishouding vinden hier geen werkzaamheden plaats. De plek van het regelwerk is gesitueerd in een berkenbosje (stakenfase) dat geen deel uitmaakt van het leefgebied van de adder of ringslang. De levendbarende hagedis kan deze plek incidenteel wel gebruiken om op te warmen. Dit geldt overigens ook voor de bosschages die ten behoeve van het verbinden van de nieuwe plas op de oude plas worden verwijderd. Hoewel deze terreindelen geen essentieel onderdeel zijn van het

leefgebied, moet een inspectie voorafgaand aan de werkzaamheden uitwijzen of deze soort aanwezig is. Indien de soort wordt aangetroffen, kan een ontheffingsaanvraag aan de orde zijn.

Het overgrote deel van de uitbreidingslocatie bestaat uit intensief agrarisch gebied (gras- en akkerland). Voorgaande maatregelen zijn hier niet aan de orde.

Maatregel	Periode
<u>Uitvoeren terreininspectie</u> Periodieke inspectie in verband met de eventuele aanwezigheid levendbarende hagedis, voorafgaand aan het opstarten van fase 3 a.	Half april - eind mei (juni - juli) en augustus - september.

4.5.4 Vissen

Als onderdeel van de werkzaamheden wordt in respectievelijk fase 1 en 2 een watergang tijdelijk en definitief verlegd. Bij deze werkzaamheden moet vanuit de zorgplicht rekening worden gehouden met algemeen voorkomende vissoorten (bijv. driedoornige en tiendoornige stekelbaars). Het is belangrijk om bij het dempen en graven van watergangen onderstaande algemene maatregelen te hanteren.

Maatregel	Periode
<u>Uitvoeren terreininspectie</u> Hanteren van een continue werkrichting bij het vergraven en dempen van watergangen. Door het aanbieden van een ontsnapingsmogelijkheid wordt insluiten van vis en ander waterleven vermeden.	Bij voorkeur buiten voortplantingsseizoen (dus buiten de periode maart - augustus).

4.5.5 Vleermuizen

In de omgeving van het projectgebied zijn waarnemingen gedaan van overvliegende en/of foeragerende individuen van gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Deze waarnemingen zijn gedaan bij de bomenrijen langs De Haspel Boven; een provinciale weg op ruim 400 meter afstand van het projectgebied. Enkele bosschages aan de westzijde van de bestaande plas zouden ook onderdeel kunnen zijn van een migratieroute of foerageergebied voor de genoemde vleermuissoorten.

De bestaande lijnelementen blijven grotendeels intact en met de aanplant van nieuwe houtwallen (zoals voorzien binnen het project) worden deze zelfs uitgebreid. Tijdens de uitvoering kunnen negatieve effecten op vleermuizen worden voorkomen door onderstaande maatregelen.

Maatregel	Periode
Niet werken tussen zonsondergang en zonsopkomst. Dit geldt niet voor het bestaande werkterrein.	Maart - november.
Verlichting wordt uitsluitend gebruikt indien dit noodzakelijk is voor het veilig kunnen verrichten van de werkzaamheden en dient beperkt te worden tot het strikt noodzakelijke.	Maart - november.

4.5.6 Vogels

De wet- en regelgeving schrijft voor dat vaste verblijfplaatsen en nesten van een aantal soorten broedvogels jaarrond beschermd dienen te worden. In de natuurtoets (Witteveen en Bos, 2021) is geconcludeerd dat er in en rondom het projectgebied geen nesten aanwezig zijn die jaarrond beschermd moeten worden. Gezien de looptijd van de werkzaamheden dient het projectgebied wel

periodiek op de (eventuele) aanwezigheid van broedvogels met jaarrond beschermde nesten geïnspecteerd te worden. Dit geldt met name voor de bosschages aan de westzijde van de bestaande plas.

Het grondwerk op de akker- en graslanden in het projectgebied vindt bij voorkeur buiten het broedseizoen plaats of de percelen worden voorafgaand aan het broedseizoen ongeschikt gemaakt (kort maaien, afgraven bovengrond). Bij het (her)starten van de grondwerkzaamheden in het broedseizoen moet vooraf een inspectie op de aanwezigheid van broedvogels worden uitgevoerd.

Maatregel	Periode
<u>Uitvoeren terreininspectie</u> Markeren in het terrein en vastleggen op kaart van nestlocaties ter plaatse van in de broedperiode aan te graven terreindelen. Uitvoeren binnen een maand voorafgaand aan de start van de werkzaamheden. Tijdens het broedseizoen moet voorafgaand aan de werkzaamheden, dan wel bij hervatting na een werkonderbreking van meer dan een week, het betreffende werkgebied geïnspecteerd worden. Eventueel aanwezige nesten en nestholen moeten op kaart vastgelegd en zo nodig in het terrein gemarkeerd worden.	In broedseizoen (half maart t/m half augustus).
<u>Handhaven vaste nest- en verblijfplaatsen</u> Geen werkzaamheden ter plaatse van vastgestelde vaste nest- en verblijfplaatsen van broedvogels met vaste nestplaatsen zoals vermeld op de checklist. In broedseizoen aanhouden van een afstand van circa 75 meter. Ter plaatse van aanwezige nesten worden de werkzaamheden bij voorkeur uitgesteld tot buiten het broedseizoen. Tot de nesten moet een zodanige afstand aangehouden worden, dat vermijdbare verstoring en/of verontrusting voorkomen wordt. De gedragscode schrijft ook voor dat zowel broedkolonies (meerdere jaren in gebruik) als ook hollen en bomen die worden benut als vaste broedlocatie (meerdere jaren in gebruik) gespaard moeten worden.	Hele jaar. Aanhouden afstand alleen in broedseizoen (half maart t/m half augustus).
<u>Uitstellen werkzaamheden nabij nesten</u> Aanhouden van een afstand van 25 meter (circa 75 meter voor roofvogelnest) tot overige gemarkeerde nestplaatsen ter plaatse van in de broedperiode aan te graven terreindelen. Uitstellen van werkzaamheden ter plaatse tot buiten broedseizoen, dan wel tot nadat met zekerheid door ter zake deskundig ecooloog is vastgesteld dat de nestlocatie is verlaten. Op nieuw aan te graven terreindelen moet het verwijderen van de vegetatie en het afgraven van de toplaag van de bodem plaatsvinden buiten het broedseizoen.	In broedseizoen (half maart t/m half augustus).
<u>Aangraven terreinen voor start broedseizoen</u> In winterperiode voorafgaand aan werkzaamheden voor 1 maart verwijderen van de vegetatie en de bovengrond ter plaatse van in de broedperiode aan te graven terreindelen. Vervolgens gedurende broedseizoen voorkomen van (nieuw)vestiging van broedvogels door frequent betreden, belopen, berijden of bewerken van de van vegetatie ontblote gebiedsdelen.	Buiten het broedseizoen (half augustus t/m half maart).

Voorkomen ontstaan steiloevers

In het broedseizoen dient het ontstaan van steilranden zoveel mogelijk te worden voorkomen, opdat holenbroedende vogelsoorten als oeverwaluw en ijsvogel zich niet kunnen vestigen. Voorafgaand aan werkonderbrekingen van meer dan twee dagen (weekends) moeten eventuele taluds afgevlakt worden tot een hellingshoek van maximaal 1:3.

Indien holenbroedende broedvogels zich eenmaal hebben gevestigd, dienen passende maatregelen te worden getroffen.

Voorafgaand en in broedseizoen.

5 Bronnen

- BIJ12 (2017). Kennisdocument Das Meles meles. Versie 1.0, juli 2017.
- BIJ12 (2017). Kennisdocument Levendbarende hagedis Zootoca vivipara. Versie 1.0, juli 2017.
- FODI (2016). Gedragscode 'Zorgvuldig winnen'.
- Netwerk Groene Bureaus (2017). Soortinventarisatieprotocollen in het kader van de Wet natuurbescherming.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (onbekend). Natuurkalender tabel 3-soorten.
- Witteveen en Bos (2021). Uitbreiding zandwinning Amerika te Een - Natuurtoets Wet natuurbescherming. In opdracht van K3Delta B.V.